

ДОНСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО М.А. СВЕЧИНА– О.В. ЧЕРЯЧУКІНА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ (1918 р.)

На основі аналізу архівних джерел, опублікованих документів, матеріалів преси та мемуарної літератури досліджується діяльність донського посольства М.А. Свечина – О.В. Черячукіна в Українській Державі Гетьмана П.П. Скоропадського.

Ключові слова: Українська Держава, Всевелике Військо Донське, дипломатія, посольство, М.А. Свечин, О.В. Черячукін.

Невід’ємною складовою історії Гетьманату Павла Скоропадського є діяльність іноземного дипломатичного корпусу в Україні, зокрема посольства козацького Дону на чолі з М.А. Свечиним і О.В. Черячукіним. Ця тема періодично потрапляла в поле зору істориків. Достатньо згадати праці К.П. Каклюгіна [28], Д.І. Дорошенка [23], М.М. Головіна [19], Д.З. Мутагірова [37], В.Д. Зиміної [25], Ю.Д. Гражданова [20], В.М. Матвієнка [35; 36], Я.В. Штанька [53; 54; 55], П. Кенеза [30], С.В. Фоміна [51], А.В. Венкова [14], Р.Я. Пирого [40; 41], Д.Я. Бондаренка [12; 13]. Проте досі окремого дослідження не створено.

Навесні 1918 р. на Дону спалахнуло козацьке повстання проти радянської влади. 16 травня Круг порятунку Дону у Новочеркаську обрав Військовим Отаманом генерал-майора П.М. Краснова. Одразу після обрання він впровадив офіційну назву новопосталої держави – Всевелике Військо Донське (ВВД), а 5 червня проголосив її «до утворення в тій чи іншій формі Єдиної Росії» самостійною демократичною республікою у складі Південно-Східного Союзу Козацьких Військ, Горців Кавказу і Вільних Народів Степів [21, с. 328]. Одним із першочергових завдань П.М. Краснов вважав налагодження відносин з Українською Державою і німецьким командуванням, оскільки німецькі війська на той час контролювали частину територій західних округів Війська Донського [45, с. 321].

Уже 18 травня П.М. Краснов призначив посольство в Українську Державу у такому складі: голова генерал-лейтенант Михайло Андрійович Свечин; заступник голови, генерал-майор Олександр Васильович Черячукін; управляючий відділом (міністр) шляхів інженер, дійсний статський радник Петро Петрович Карелін; урядовець відділу шляхів інженер Юрій Миколайович Зілов; урядовець відділу закордонних справ статський радник Костянтин Олексійович Карасьов – до Першої світової війни перебував на консульській службі у Львові, Стокгольмі, Мемелі (зараз Клайпеда), Любеку; секретар і перекладач капітан Г.Х. Бірзенек [47, с. 157; 52, с. 167].

Того ж дня П.М. Краснов відкликав посольство В.І. Сидоріна, 13 травня відправлене до Києва Тимчасовим Урядом Війська Донського.

Посольство М.А. Свечина отримало такі завдання від Військового Отамана й донського уряду: домогтися дипломатичного визнання Всевеликого Війська Донського та встановлення добросусідських відносин між Києвом і Новочеркаськом, вирішити проблему кордону, отримати озброєння зі складів колишніх Південно-Західного й Румунського фронтів російської армії, налагодити торгівлю, залізничне й поштово-телеграфне сполучення [47, с. 157; 52, с. 173]. Окрема вимога П.М. Краснова полягала у тому, щоб за посередництва українського й німецького урядів змусити Раднарком «на підставі самовизначення народів» визнати ВВД незалежною від РСФРР державою і вивести з його території свої війська [52, с. 173, 181].

Призначення М.А. Свечина головою посольства мало на меті досягти від переговорів практичного результату у якнайкоротший термін. Військовий Отаман сподівався використати знайомство цього генерала з Гетьманом: під час Першої світової війни М.А. Свечин командував полком у 1-й Гвардійській кавалерійській дивізії П.П. Скоропадського [47, с. 160; 49, с. 236; 2, арк. 15]. Однак М.А. Свечин, який не був за походженням донським козаком і не мав досвіду дипломатичної роботи, погодився очолювати посольство лише на початковому етапі діяльності [47, с. 156–157]. Постійним представником Всевеликого Війська Донського в Українській Державі мав залишитися О.В. Черячукін – добре знаний на Дону козацький генерал, герой Першої світової війни, давній товариш П.М. Краснова [22, с. 3; 47, с. 156; 52, с. 165]. Він також, як професійний військовий, нарікав на цілковиту відсутність досвіду дипломатичної роботи, проте не вважав за можливе відмовитися від призначення [52, с. 166].

22 травня посольство виїхало поїздом у вагоні 1-го класу з Новочеркаська. Уже на території спірного Таганрозького округу виникли ускладнення: залізничний міст через річку Міус було підірвано відступаючими бійцями Добровольчої армії ще в лютому. У такій ситуації учасник посольства, управляючий відділом шляхів П.П. Карелін телеграфом звернувся до українського міністра шляхів Б.А. Бутенка. Українська сторона надала комфортабельний вагон-салон, який чекав на донських делегатів на іншому березі Міусу [47, с. 158].

24 травня посольство прибуло до Києва. Спочатку його члени мешкали у тому ж вагоні-салоні, але вже за декілька днів отримали помешкання за адресою вулиця Трьохсвятительська, буд. 9 (номери Познякова), кімн. 15 (сучасна адреса – вулиця Трьохсвятительська, буд. 11) [39, с. 226, 230; 47, с. 160; 29, с. 317]. Також гетьманське військове міністерство надало у розпорядження М.А. Свечина автомобіль із солдатом-шофером [47, с. 160].

Посольство М.А. Свечина-О.В. Черячукіна одразу активно включилося у роботу. Було розпочато переговори із Гетьманом П.П. Скоропадським, Головою Ради Міністрів Ф.А. Лизогубом, міністром закордонних справ Д.І. Дорошенком, військовим міністром О.Ф. Рогозою, міністром торгівлі й промисловості С.М. Гутником, міністром фінансів А.К. Ржепецьким, головою української делегації на переговорах із РСФРР С.П. Шелухінім. Для вирішення поставлених завдань донці налагодили діалог і з німецькою стороною – послом Німеччини в Україні бароном А. Муммом фон Шварценштайном, головнокомандувачем групою армій «Київ» генерал-фельдмаршалом Г. фон Айхгорном, начальником штабу групи армій «Київ» генерал-лейтенантом В. Грьонером. Особисто М.А. Свечин, який протягом 1914–1917 рр. воював проти німців, у 1918 р. став прихильником конструктивних відносин Дону з Німеччиною і цілковитого розриву з колишніми союзниками – країнами Антанти. На думку генерала, вони «досі нічого нам не дали, а багато у чому зрадили, допомоги... жодної надати нам не можуть і вплив... [ix] далі Уралу німці не допустять» [18, с. 122].

Як і передбачалося, після напрацювання контактів і досягнення перших дипломатичних успіхів, М.А. Свечин у середині червня (не раніше 12 числа [18, с. 96]) повернувся до Новочеркаська [52, с. 177]. П.П. Карелін, Ю.М. Зілов і К.О. Карасьов також залишили українську столицю. Інтереси Всевеликого Війська Донського в Україні до самого падіння Гетьманату представляв О.В. Черячукін. Для виконання різноманітних дипломатичних доручень він залучив свого знайомого, поручика С.С. Кравченка, якого зустрів у Києві [39, с. 226]. У випадку відсутності О.В. Черячукіна його обов'язки виконував Г.Х. Бірзенек, а функції секретаря перебирав С.С. Кравченко [8, арк. 5; 5, арк. 54]. За час посольської служби в Українській Державі О.В. Черячукін виїздив із Києва щонайменше тричі:

з 8 по 26 серпня до Німеччини у складі донського посольства герцога М.М. Лейхтенберзького [52, с. 199; 42];

з 27 серпня по 16 вересня до Новочеркаська на Великий Військовий Круг, звідки забрав до Києва родину [42; 44];

з 1 по 3 листопада на станцію Скороходове, супроводжуючи П.П. Скоропадського на переговори із П.М. Красновим [32].

Слід зазначити, що між Гетьманом і донським представником на особистому рівні встановилися теплі відносини. У своїх мемуарах вони не шкодували компліментів одне одному. П.П. Скоропадський писав: «З генералом Черячукінім... одразу же у нас встановилися найщиріші і гарні стосунки»; «...генерал Черячукін, дуже спокійна, розумна й доброзичлива людина... Я постійно з ним зустрічався й до останнього дня не змінив свого враження, яке склалося у мене про нього, що кращого представника від Дону нам і не треба було» [49, с. 236, 263–264].

О.В. Черячукін характеризував П.П. Скоропадського як «надзвичайно порядну людину» [52, с. 169]. Близькість їхніх відносин добре ілюструє такий приклад. 12 липня (день Петра і Павла) О.В. Черячукін відвідав П.П. Скоропадського і поздоровив його від імені П.М. Краснова з іменинами. У відповідь Гетьман висловив «сердечні слова, прохав передати... подяку і щире його бажання тісної дружби Дону з Україною і закріпив ці слова поцілунком» [18, с. 124].

Заслугове на інтерес особисте ставлення О.В. Черячукіна до української державності. Його яскраво ілюструє один з листів, адресований Військовому Отаману: «Самостійницька течія тут сильна, з нею потрібно рахуватися, і драгувати впертих хохлів «Єдиною, неділимую» зараз не варто. Справу росіян тут поки що програно. Ліпше їхня самостійність, ніж спільна більшовицька країна, що танцює під сопілку совдепів з Москви» [1, л. 9 об.]. Згодом (1924 р.), перебуваючи в еміграції, в суцільному російському білгвардійському оточенні, О.В. Черячукін залишився при своїй точці зору: «Нехай краще буде тимчасова самостійна Україна, але проти-більшовицька дружба нам, ніж не самостійна, що йде пліч-о-пліч з більшовиками... я доповідав, що національний рух на Україні існує, що з ним, всупереч думці російської інтелігенції, потрібно рахуватися, що він життєздатний, що цією самостійністю і можливо лише втримати Україну від більшовизму і зберегти її як союзницю і помічницю» [52, с. 228]; виступав (1928 р.) прихильником тісного союзу російського козацтва з українцями, вбачаючи у ньому грізну силу в боротьбі з більшовизмом [27, с. 338–339].

Діяльність посольства О.В. Черячукіна виявилася цілком успішною і увінчалася підписанням низки українсько-донських договорів: «Попередня Угода» від 7 серпня; «Додаткова секретна угода» від 7 серпня; «Тимчасова угода про експлуатацію частини Запорізької залізниці, яка є в межах бувшої Области Війська Донського» від 31 серпня; «Тимчасова Умова про перевіз у простому сполученні пасажирів, багулля та грузів між залізницями Всевеликого Війська Донського й Українською Державою» від 2–5 вересня; «Тимчасова Умова про передачу рухомого складу між залізницями Всевеликого Війська Донського й Української Держави» від 7 вересня; «Договір про спільне регулювання питань, що стосуються Донецького Басейну» від 18 вересня; «Умова між правительством Української Держави та Всевеликого Війська Донського відносно поштово-телеграфних зносин» від 18 жовтня; договір про поставки цукру з Української Держави до Всевеликого Війська Донського від 29 жовтня.

Нереалізованими залишилися плани укладення телеграфно-транзитної, радіотелеграфної, митної угод [5, арк. 30–30 зв.].

Найважливішою з укладених стала «Попередня Угода» від 7 серпня 1918 р., за якою сторони визнавали незалежність і суверенітет одна одної. Кордон між Українською Державою і ВВД був визначений за

дореволюційною адміністративною межею між Катеринославською, Харківською, Воронізькою губерніями та Областю Війська Донського, за винятком території в районі Маріуполя, відведеної Україні [34].

Однак зі зміною політичної обстановки проблема українсько-донського кордону знову загострилася. Під час протигетьманського повстання у листопаді-грудні 1918 р. Донська армія з дозволу офіційного Києва зайняла частину східноукраїнських земель, що входили до складу Харківської і Катеринославської губернії. У зверненні до громадян України Військовий Отаман П.М. Краснов запевняв: «Дон не зазіхне на її землі, закони й права. Козаки є здоровим началом і несуть спокій проти ворогів свободи» [17]. Однак після падіння гетьманського режиму і відновлення Української Народної Республіки П.М. Краснов намагався змінити кордон за дипломатичної підтримки країн Антанти. Вже наприкінці грудня 1918 р., відправляючи М.А. Свечина представляти інтереси Всевеликого Війська Донського на Паризькій мирній конференції, він доручив йому домагатися приєднання до ВВД частини Катеринославської губернії [46, с. 163; 47, с. 190]. Захоплення козацькими військами східноукраїнських земель стане одним з провідних чинників конфлікту між УНР і ВВД. Щоправда, сподівання П.М. Краснова виявилися марними, оскільки делегацію М.А. Свечина не допустили до роботи мирної конференції.

Швидкого успіху посольство М.А. Свечина-О.В. Черячукіна досягло в організації військових поставок з України. Відчутну роль у цьому зіграло сприяння німецької сторони. Вже у першій половині червня 1918 р. О.В. Черячукін домогся дозволу на безкоштовне відправлення на Дон 10 млн. патронів і 28 легких гармат із повним комплектом снарядів для них [52, с. 176]. До кінця літа вдалося переправити не менше 5 млн. патронів і снарядів [52, с. 202]. Командувач Донською армією С.В. Денисов повідомляв, що за той самий період Українська Держава виділила Всевеликому Війську Донському військового спорядження на 10 млн. карбованців [10, арк. 70 зв.; 15]. Історик Д.Я. Бондаренко, спираючись на дані опублікованого 1919 р. у Новочеркаську звіту управляючого військовим і морським відділами та командувача Донською армією і флотом, вказував, що протягом вересня-грудня 1918 р. ВВД отримало з України 50 трьохдюймових (76 мм) гармат, 414 665 трьохдюймових снарядів, 19 гаубиць, 10 071 снаряд для гаубиць (із них не менше 5715 для шестидюймових (152 мм) і 4336 для 48-лінійних (122 мм)), 35 180 гвинтівок, 105 кулеметів, 66 825 500 набоїв [12, с. 12]. Крім того, на Дон доставили 45 українських літаків з бомбами і запчастинами, 450 самокатів (велосипедів), 3000 верст кабелю, 2000 телефонів, 24 000 шинелей [14, с. 346–354; 31, с. 70]. У вищезгаданому звіті зазначалося, що «майно отримувалося умовно за гроші, але фактично безкоштовно й уряду Війська Донського воно дісталось лише за вартістю фрахту, завантаження й розвантаження» [14,

с. 351]. Донські дипломати у Києві займалися й справами приватних осіб, сприяли переїздам військовослужбовців з України до Донської, Південної, Астраханської, Російської народної армій – сил, що воювали проти червоноармійців на Півдні Росії [7].

Значних зусиль донське посольство докладало і з метою налагодження торговельно-економічної співпраці Києва і Новочеркаська. Враховуючи складність політичних і економічних умов, сторони надавали перевагу механізмові товарообміну. Дон потребував цукру, скла, посуду, виделок, дубильних речовин, фаянсу, шкір, ламп, тканин, ниток, мила, виробів галантереї, швейних машин, сільськогосподарських машин, обладнання для будівництва доріг, локомотивів, вагонів, рейок [52, с. 176, 178; 55]. В обмін на це він міг запропонувати вугілля, мастила, вовну, хліб, виноград, фрукти [52, с. 178; 50]. Тільки протягом червня-липня 1918 р. з Дону в Україну і Крим вивезли товарів на суму 26 млн. карбованців [55, с. 152; 53, арк. 81]. Особливо гострим стало питання цукрових поставок, що почали виконуватися із суттєвим запізненням. У жовтні-грудні 1918 р. з підконтрольних українській владі заводів відвантажили для ВВД 45 823 пуди 19 фунтів цукру на суму 4 798 817 крб., яку Новочеркаськ покривав поставками вугілля і мастил [33]. По 10 кг цукру за казенною ціною виклопотали для себе члени донського посольства [47, с. 185].

Необхідно звернути увагу на той факт, що «Договір про спільне регулювання питань, що стосуються Донецького Басейну» передбачав створення «постійної Доно-Української комісії у справах донецького палива». Вона мала складатися з трьох українців, трьох донців і двох представників від Ради з'їзду гірничопромисловців півдня Росії. Місцем роботи комісії визначили Харків. Узгодження складу комісії тривало до самого кінця Гетьманату.

Взаємне визнання незалежності Української Держави і Всевеликого Війська Донського відкрило можливість обміну повноважними посольствами. 23 серпня П.М. Краснов видав грамоту, в якій повідомляв П.П. Скоропадського про призначення О.В. Черячукіна «Отаманом Зимової Станиці (повноважний посланник) від Всевеликого Війська Донського при державі Українській» [2, арк. 14; 4, арк. 7]. Така екзотична назва була запозичена з XVII ст., коли донські козаки щороку зимової пори відправляли посольства до московського царя.

Місяць потому у великій залі гетьманського палацу по вулиці Інститутській, 40, в урочистій обстановці О.В. Черячукін вручив Гетьманові свою вірчу грамоту. Крім П.П. Скоропадського з українського боку в церемонії взяли участь товариш міністра закордонних справ О.О. Палтов, начальник гетьманського штабу Б.С. Стеллецький, генеральний старшина при Гетьмані В.В. Дашкевич-Горбацький, чини гетьманського штабу й конвою. З донського, крім О.В. Черячукіна, Г.Х. Бірзенка і С.С. Кравченка, – генерали І.М. Майдель і Є.В. Перрет, які займалися в Україні прийомкою стрілецького й артилерійського

озброєння для Донської армії. Прийом завершився сніданком, під час якого грав оркестр гетьманського конвою, а Гетьман і Отаман Зимової Станиці обмінялися привітальними промовами [43; 26, с. 5]. О.В. Черячукін, а слідом за ним і Д.І. Дорошенко, датували цю подію 28 вересня [52, с. 203; 23, с. 134]. Однак це помилка: газета «Киевская Мысль» від 25 вересня 1918 р. датувала прийом саме цим днем [43].

Після вручення вірчої грамоти Гетьманові, О.В. Черячукін зробив офіційні візити до Голови Ради Міністрів Ф.А. Лизогуба, членів українського уряду і дипломатичних представників Центральних держав – Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини й Болгарії. У відповідь донського посла відвідали Ф.А. Лизогуб, військовий міністр О.Ф. Рогоза, міністр фінансів А.К. Ржепецький, заступник міністра закордонних справ О.О. Ейхельман та «деякі інші вищі представники українського уряду». З іноземних дипломатів – посол Османської імперії в Українській Державі Ахмед Мухтар-бей Моллаогли, посол Болгарії І.Д. Шишманов, заступник посла Австро-Угорщини принц Фюрстенберг і генеральний консул Німеччини Ф.А. Тіль. Крім того, О.В. Черячукін обмінявся візитами з представниками кримського крайового уряду в Києві – міністром юстиції О.М. Ахматовичем, міністром народної освіти та сповідань М.В. Чариковим, міністром шляхів, громадських робіт, пошт і телеграфів Л.Л. Фріманом і управляючим міністерством постачання В.Л. Домброво [24, с. 155–167]. Водночас, «Киевская Мысль» особливо наголошувала на тому, що О.В. Черячукін не робив візитів і не вступав у ділові відносини із диппредставниками нейтральних країн у Києві [38]. Не виключено, що це повідомлення оприлюднили навмисно, з оглядкою на позицію Центральних держав.

Досягнення О.В. Черячукіна на дипломатичній ниві були відзначені донським урядом. 13 жовтня 1918 р. його підвищили у чині до генерал-лейтенанта [16, с. 375, 667]. Зауважимо, що цей чин мали сам Гетьман П.П. Скоропадський, голова донського уряду А.П. Богаєвський, командувач Добровольчою армією А.І. Денікін.

Діяльність донського посольства не припинилася із падінням Гетьманату та приходом до влади Директорії УНР. О.В. Черячукін продовжував виконувати свої обов'язки, незважаючи на втрату прямого зв'язку з Новочеркаськом [3; 1, л. 9]. Начальник Генштабу військ Директорії О.В. Осецький видав йому посвідчення із підтвердженням посольських повноважень при новому уряді [52, с. 221]. 22 січня 1919 р. О.В. Черячукін у складі іноземного дипломатичного корпусу був присутнім у центрі Софійської площі Києва під час проголошення Акту Злуки УНР і ЗУНР [48, с. 19, 38]. До цієї події він поставився скептично. П'ять років потому написав: «Це урочисте оголошення не принесло вагомої користі і незабаром було усіма забуто» [52, с. 229]

Із наближенням Червоної армії до Києва, О.В. Черячукін вирішив за краще покинути місто. Залишивши при Директорії секретаря

посольства Г.Х. Бірзенека (його подальша доля невідома), 27 січня 1919 р. він разом із С.С. Кравченком і чотирма десятками бажаючих у наданому українськими властями вагоні 2-го класу виїхав з Києва. Ймовірно, родина супроводжувала О.В. Черячукіна, оскільки на еміграції вони жили разом.

30 січня О.В. Черячукін прибув до Одеси, яку контролювали війська Антанти й білогвардійці. Хоча після виїзду з Києва Зимова Станиця Всевеликого Війська Донського в Україні фактично припинила існування, ще 5 лютого він підписував документи як її очільник [9, арк. 19; 11, арк. 3, 5]. Коли на початку квітня 1919 р. Одесу евакуювали, О.В. Черячукін перебрався до Варшави [52, с. 163, 230–231]. Надалі він представляв інтереси Новочеркаська перед польським урядом.

Таким чином, донське посольство М.А. Свечина – О.В. Черячукіна було створене Військовим Отаманом П.М. Красновим одразу після приходу до влади. Воно працювало у Києві від 24 травня 1918 р. до 27 січня 1919 р. Авторитетний склад посольства (два генерали, міністр, два урядовці) свідчив про пріоритетність українського напрямку у зовнішній політиці офіційного Новочеркаська. До середини червня 1918 р. його очолював М.А. Свечин, після – О.В. Черячукін. Наприкінці серпня 1918 р., в результаті обопільного визнання незалежності й суверенітету двох держав, О.В. Черячукін отримав від свого уряду вірчу грамоту. Повноважне посольство Всевеликого Війська Донського офіційно називалося Зимовою Станицею. Це було єдине донське дипломатичне представництво найвищого рівня в Україні періоду революції 1917–1921 рр.

Із функціонуванням посольства М.А. Свечина – О.В. Черячукіна нерозривно пов'язаний найбільш продуктивний етап українсько-донських відносин революційної доби. Донське посольство зробило вагомий внесок у розбудову стратегічного партнерства Української Держави і Всевеликого Війська Донського. Практичні результати його діяльності втілилися у досягненні 8 двосторонніх угод з політичних, військових, економічних, торговельних, комунікаційних аспектів взаємин. На особистому рівні П.П. Скоропадського, П.М. Краснова, М.А. Свечина й О.В. Черячукіна пов'язували близькі відносини, що сприяло плідності конструктивності українсько-донських переговорів. Співпраця з козацьким Доном відповідала інтересам гетьманського уряду, зацікавленого у послабленні Радянської Росії. Ця обставина сприяла одному з найбільших здобутків донського посольства – оперативному налагодженню військових поставок з України, які допомагали Дону у війні з більшовиками. Запорукою успішної діяльності донського посольства стало й те, що М.А. Свечин і О.В. Черячукін не обмежилися переговорами із українським урядом, а вибудували контакти із дипломатичними представництвами Центральних держав у Києві та німецьким військовим командуванням.

Список використаних джерел:

1. Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Ф. Р-6087. – Оп. 1. – Д. 12. – 11 лл.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф. 1064. – Оп. 2. – Спр. 21. – 31 арк.
3. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 27. – 63 арк.
4. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 126. – 23 арк.
5. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 127. – 109 арк.
6. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 128. – 29 арк.
7. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 129. – 38 арк.
8. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 130. – 52 арк.
9. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 146. – 20 арк.
10. ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 315. – 100 арк.
11. ЦДАВО України. – Ф. 3979. – Оп. 1. – Спр. 7. – 6 арк.
12. Бондаренко Д.Я. Військові постачання з Української Держави Всевеликому Війську Донському / Д.Я. Бондаренко // Чорноморський літопис. – Миколаїв, 2011. – Вип. 3. – С. 10–14.
13. Бондаренко Д.Я. Гетман П.П. Скоропадский и атаман П.Н. Краснов: взаимоотношения Украинской Державы и Всевеликого Войска Донского / Д.Я. Бондаренко // Донские казаки в борьбе с большевиками. – Станица Еланская, 2010. – № 4. – С. 87–100.
14. Венков А.В. Атаман Краснов и Донская армия. 1918 год / А.В. Венков. – М.: Вече, 2008. – 480 с.
15. Войсковой круг. Новочеркасск, 1 сентября. Доклад Денисова // Киевская Мысль. – К., 1918. – 3 сентября. – № 152. – С. 3.
16. Ганин А.В. Корпус офицеров Генерального штаба в годы Гражданской войны 1917–1922 гг. / А.В. Ганин. – М.: Русский путь, 2009. – 895 с.
17. Ген. Краснов о событиях на Украине // Киевская Мысль. – К., 1918. – 26 ноября. – № 224. – С. 3.
18. Германская интервенция и Донское правительство в 1918 г. // Красный архив. – М.: Гос. соц.-эконом. изд-во, 1934. – Т. VI (LXVII). – С. 93–130.
19. Головин Н.Н. Российская контрреволюция в 1917–1918 гг. / Н.Н. Головин. – Т. 2. – М.: Айрис-пресс, 2011. – 704 с.
20. Гражданов Ю.Д. Всевеликое Войско Донское в 1918 году / Ю.Д. Гражданов. – Волгоград: Изд-во ВАГС, 1997. – 158 с.
21. Декларация Всевеликого Войска Донского // Донская Летопись. – Белград, 1924. – № 3. – С. 327–329.
22. Донська делегація // Відродження. – К., 1918. – 31 травня. – Ч. 51. – С. 2–3.
23. Дорошенко Д.І. Історія України 1917–1923 рр. / Д.І. Дорошенко. – Т. II. – К.: Темпора, 2002. – 352 с.
24. Зарубин В.Г. Проект «Украина». Крым в годы смуты (1917–1921 гг.) / В.Г. Зарубин. – Харьков: Фолио, 2013. – 384 с.
25. Зимина В.Д. Крах германофильской монархической контрреволюции на юге России в годы гражданской войны и интервенции / В.Д. Зимина. – Калинин: Калининский гос. ун-т, 1989. – 88 с.

26. І. Э. Украина и Дон / И. Э. // Юг. – К., 1918. – № 6. – С. 3–7.
27. Казачество. Мысли современников о прошлом, настоящем и будущем казачества. – Париж: Изд. «Казачьего Союза», 1928. – 384 с.
28. Каклюгин К.П. Донской Атаман П.Н. Краснов и его время / К.П. Каклюгин // Донская Летопись. – Белград, 1924. – № 3. – С. 68–162.
29. Кальницький М.Б. Зодчество и зодчие / М.Б. Кальницький. – К.: Сидоренко В.Б., 2012. – 336 с.
30. Кенез П. Красная атака, белое сопротивление. 1917–1918 / П. Кенез / Пер. с англ. К.А. Никифорова. – М.: Центрполиграф, 2007. – 287 с.
31. Мараєв В. Авіаційний аспект відносин між Українською Державою і Всевеликим Військом Донським (1918 р.) / В. Мараєв // Воєнна історія. – К., 2009. – № 1 (43). – С. 64–72.
32. Мараєв В. Переговори між Гетьманом Української Держави П. Скоропадським і Військовим Отаманом Всевеликого Війська Донського П. Красновим на станції Скороходове 2 листопада 1918 р. / В. Мараєв // Дні науки історичного факультету. – Вип. VI. – Ч. 2. – К., 2013. – С. 27–28.
33. Мараєв В. Поставки цукру з Української Держави до Всевеликого Війська Донського (1918 р.) / В. Мараєв // Дні науки історичного факультету. – Вип. III. – Ч. 1. – К., 2010. – С. 106–110.
34. Мараєв В.Р. Українська Держава і Всевелике Військо Донське: питання кордонів (квітень–грудень 1918 р.) / В.Р. Мараєв // 36. наук. праць НДІ українознавства. – К.: Укр. агентство інформації та друку «Рада», 2009. – Т. XXIV. – С. 271–292.
35. Матвієнко В.М. Україна і Дон: з історії міждержавних стосунків 1918 року / В.М. Матвієнко // Вісник: Міжнародні відносини / КНУ ім. Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – Вип. 21–24. – С. 126–137.
36. Матвієнко В.М. Українська дипломатія 1917–1921 років: на теренах постімперської Росії / В.М. Матвієнко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 376 с.
37. Мутагиров Д.З. Экспансионистские планы германского империализма на Дону в 1918 году / Д.З. Мутагиров // Вестник Ленинградского университета. Серия истории, языка и литературы. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1962. – № 14. – Вып. 3. – С. 47–59.
38. Обмен визитами // Киевская Мысль. – К., 1918. – 4 октября. – № 176. – С. 1.
39. Переговори Дона с Украиной и Германией в мае 1918 г. // Сборник материалов и статей. Редакция журнала «Исторический Архив». – М.: Гос. изд-во, 1921. – Вып. I. – С. 224–232.
40. Пиріг Р.Я. Гетьманат Павла Скоропадського: між Німеччиною і Росією / Р.Я. Пиріг. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – 209 с.
41. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Р.Я. Пиріг. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – 336 с.
42. Приезд ген. Черячукина // Киевская Мысль. – К., 1918. – 27 августа. – № 147. – С. 2.
43. Прием ген. Черячукина // Киевская Мысль. – К., 1918. – 25 сентября. – № 169. – С. 2.
44. Приїзд представника Донщини // Відродження. – К., 1918. – 17 вересня. – Ч. 138. – С. 6.

45. Приказ Всевеликому Войску Донскому № 1. Гор. Новочеркасск. 4 / 17 мая 1918 года // Донская Летопись. – Белград, 1924. – № 3. – С. 320–323.
46. Сватиков С.Г. Россия и Дон (1549–1917) / С.Г. Сватиков. – Б.м.: Изд. Донской Исторической Комиссии, 1924. – VIII+592 с.
47. Свечин М. Записки старого генерала о былом / М. Свечин. – Ницца, 1964. – 208 с.
48. Свято об'єднання України (до річниці Акту Злуки УНР і ЗУНР). – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. – 64 с.
49. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / П. Скоропадський. – К.–Філадельфія, 1995. – 496 с.
50. Установление правильного товарообмена // Волна. – Харьков, 1918. – 21 июня. – № 18. – С. 3.
51. Фомин С.В. Золотой Клинок Империи. Свиты Его Императорского Величества генерал от кавалерии граф Федор Артурович Келлер / С.В. Фомин // Граф Келлер. – М.: НП «Посев», 2007. – С. 11–994.
52. Черячукин А.В. Донские делегации на Украину и в Берлин в 1918–1919 г. / А.В. Черячукин // Донская Летопись. – Белград, 1924. – № 3. – С. 163–231.
53. Штанько Я.В. Білий рух півдня Росії і Українська Держава та УНР (1918–1920 рр.) / Я.В. Штанько: Дис. ... канд. іст. наук. – Івано-Франківськ, 2006. – 214 арк.
54. Штанько Я.В. Військово-політичні взаємини Української Держави гетьмана П.П. Скоропадського та Всевеликого Війська Донського / Я.В. Штанько // Питання історії України: 36. наук. статей. – Чернівці, 2003. – Т. 6. – С. 138–143.
55. Штанько Я.В. Торгово-економічні відносини Української Держави та Всевеликого Війська Донського (1918 р.) / Я.В. Штанько // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. – Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського ун-ту, 2003. – Вип. VII. – С. 148–153.

Мараев В.Р. Донское посольство М.А. Свечина – А.В. Черячукина в Украинской Державе (1918 г.).

На основе анализа архивных источников, опубликованных документов, материалов прессы и мемуарной литературы исследуется деятельность донского посольства М.А. Свечина – А.В. Черячукина в Украинской Державе Гетмана П.П. Скоропадского.

Ключевые слова: Украинская Держава, Всевеликое Войско Донское, дипломатия, посольство, М.А. Свечин, А.В. Черячукин.

Marayev V. Don Embassy of M.A. Svechin and A.V. Cheryachukin in the Ukrainian State (1918).

Based on the analysis of archival sources, published documents, press materials and memoirs, the activity of Don Embassy of M.A. Svechin and A.V. Cheryachukin in the Ukrainian State of Hetman P.P. Skoropadskiy is studied.

Keywords: the Ukrainian State, The Omnipotent Host of Don Cossack State, diplomacy, the embassy, M.A. Svechin, A.V. Cheryachukin.